

Bevaringsstrategier

Om bevaringsstrategier og kystens kulturmiljøer

FOTO: TROND A. ISAKSEN, RIKSANTIKVAREN

Innhold

1. Hva er bevaringsstrategier?
2. Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer
3. Deltemaer, innsatsområder og resultater, med eksempler

FOTO: FREDRIK ERIKSEN, RIKSANTIKVAREN

Bakgrunn

1. Riksantikvaren fikk i 2020 i oppdrag fra Klima- og miljødepartementet å utvikle bevaringsstrategier på bakgrunn av Meld. St. 16 (2019-2020) «Nye mål i kulturmiljøpolitikken – Engasjement, bærekraft og mangfold»
2. I meldingen introduseres bevaringsstrategier: «for å ta vare på et mangfold av kulturmiljø vil regjeringen derfor utarbeide bevaringsstrategier for prioriterte tema der all virkemiddelbruk skal ses i sammenheng.»

«Kulturmiljø»: Et samlebegrep for kulturminner, kulturmiljøer og landskap

Foto: Arve Kjersheim, Riksantikvaren

Hva er bevaringsstrategier?

- Et verktøy for å strukturere, samordne og organisere innsatsen for bevaring og bruk av kulturminner og kulturmiljø
- En justering av innretningen på bevaringsarbeidet for å nå de nye nasjonale målene engasjement, bærekraft og mangfold, med særlig vekt på målet om mangfold
- Kjennetegnes av mer samarbeid, bredere forankring og flere virkemidler sett i sammenheng
- Mer vekt på kulturmiljøets betydning for samfunnet

Hva ønsker vi oppnå med bevaringsstrategier?

Kort fortalt:

- Bevare, forvalte og bruke et stort mangfold av kulturmiljøer bærekraftig
- Nå felles mål for kulturmiljøforvaltningen og samarbeidspartnere
- Samkjøre virkemidler, spesielt økonomiske og juridiske
- Bidra til å løse samfunnsutfordringer

FOTO: ARVE KJERSHEUM, RIKSANTIKVAREN

Hvordan jobber vi med dette?

Involvering i hele prosessen

- Høringsrunde høst 2022 – overordnede innspill
- Høringsrunde vår 2023 – innspill til tema
- Utarbeidelse av strategiene gjøres i samarbeid med relevante aktører
- Kystens kulturmiljøer – skal på høring vår 2024.

Rammeverket er på plass

- Inneholder føringer, struktur og oppbygning
- Felles byggesteiner for alle de tematiske bevaringsstrategiene
- Verktøykasse for å utarbeide de tematiske bevaringsstrategiene fra høsten 2023

FOTO: VÆRING, RIKSANTIKVAREN

Foreslåtte tema

- Kystens kulturmiljøer
- Sirkulærøkonomi og ombruk
- Kulturmiljøer i byer og steder
- Kulturmiljøer i landbruksområder og utmark
- Fellesskapenes kulturmiljøer
- Kulturmiljøer fra næring, handel, industri og infrastruktur

FOTO: SNORRE HAUKALID, AGDER FYLKESKOMMUNE

Status og veien videre

- **Videre prosess.** Riksantikvaren leverte forslag til temaer for bevaringsstrategier til Klima- og miljødepartementet 1. juni 2023. Departementet vil legge fram forslaget til politisk behandling i Stortinget i forbindelse med Prop 1S (2023-2024)
- ***Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer som pilot.*** Riksantikvaren skal utarbeide en pilot-bevaringsstrategi. Tema for piloten vil være kystens kulturmiljø.
- ***Sirkulærøkonomi/ombruk.*** Per nå legger vi opp til at dette temaet vil være et tverrgående tema. Dette gir bredde og styrke til et sentralt tema som har stor relevans i flere i av de foreslåtte strategiene.
- **Flere strategier.** Arbeidet med å utarbeide og forme videre bevaringsstrategier vil bli gitt som oppdrag til Riksantikvaren fra KLD.

Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer

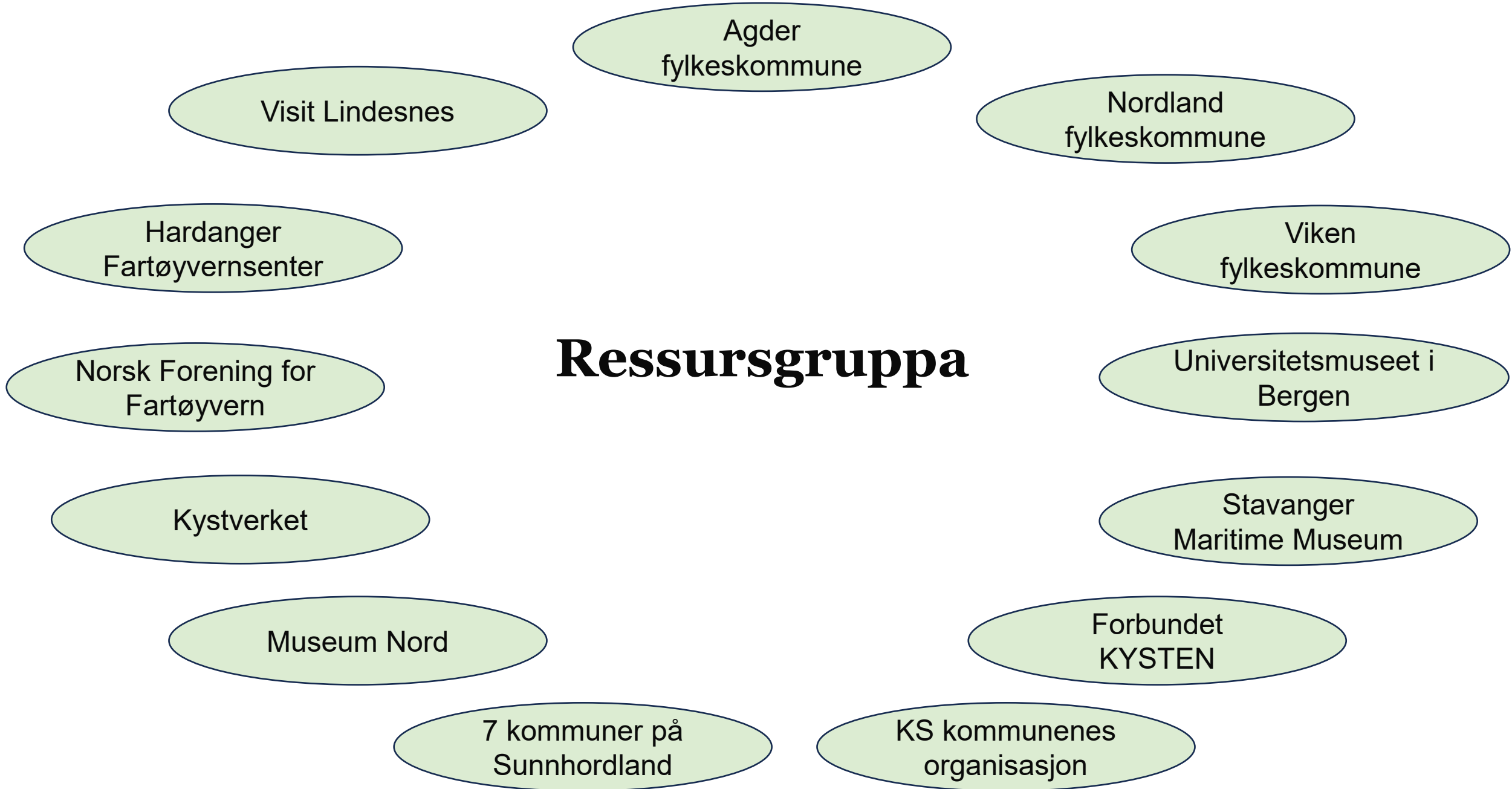
FOTO: RAGNHILD HOEL, LINE BÅRDSENG og ISAK BERGWALL, RIKSANTIKVAREN

Hvordan gjør vi det?

- Riksantikvaren har ansvar for å utarbeide forslag, og det gjøres i tett samarbeid med andre aktører.
- Ressursgruppe med repr fra bl.a fylkeskommuner og forvaltningsmuseer, kommuner, reiseliv, bransjeorganisasjoner og frivillig sektor.
- Flere innspillmøter i løpet av høsten 2023

FOTO: TROND A. ISAKSEN, RIKSANTIKVAREN

Styringsgruppa

Hanna Kosonen Geiran,
riksantikvar

Knut Perander,
avdelingsdirektør
Innovasjon Norge

Elisabeth Dahle,
avdelingsdirektør
Riksantikvaren

Rune Haugsdal,
fylkesdirektør
Vestland fylkeskommune

Turid Kolstadløkken,
avdelingsdirektør
Riksantikvaren

Geir Davidsen, tidligere
leder for kulturminner
Nordland fylkeskommune

Ivar Myklebust,
avdelingsdirektør
Miljødirektoratet

Janne Wilberg,
tidligere byantikvar
Oslo kommune

Elin Rose Myrvoll,
seksjonssjef
Sametinget

Simen Bjørgen,
direktør
Norsk kulturminnefond

Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer

Hva skjer høsten 2023?

- Vi kartlegger utfordringer
- Vi finner muligheter og handlingsrom
- Vi leter etter samarbeidspartnere
- Vi prioriterer og beskriver deltemaer
- Vi setter mål

FOTO: RIKSANTIKVAREN

Hva med pengene?

- Det finnes flere økonomiske virkemidler og tilskuddsordninger både i offentlig og privat sektor.
- Det er ønskelig med samarbeid mellom ulike instanser, forvaltningsnivåer og interessenter - og et samarbeid også om økonomiske virkemidler.
- Riksantikvarens tilskuddsordninger reguleres av forskrifter. Mange av disse har formål som passer fint inn i oppfølging av bevaringsstrategier
- Det skal gjøres en vurdering av om tilskuddsordningene skal justeres etter hvert som bevaringsstrategiene vedtas

Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer

LEVERANSE 2023-2024:

- Forslag til bevaringstrategi for kystens kulturmiljøer leveres 31.12.23
- Sendes på høring vinteren 2024
- Forslaget ferdigstilles innen juni 2024

FOTO: TROND A. ISAKSEN, RIKSANTIKVAREN

Om deltemaer, innsatsområder og mål

FOTO: ARVE KJERSHEIM OG FLAVO CARNIEL, RIKSANTIKVAREN

Bevaringsstrategier – struktur for rammeverk, tema, deltema og innsatsområder

Rammeverk for bevaringsstrategier

Tema

Eksempel: Kystens kulturmiljøer

Deltema

Eksempel: Fraktefart og sjøfart

Innsats-
område

Innsats-
område

Innsats-
område

Innsats-
område

Innsats-
område

Bevaring og
sikring

Bruk og
ombruk

Kunnskap og
kompetanse

Opplevelse og
formidling

Engasjement
og deltagelse

Kystens kulturmiljøer – eksempler på deltemaer

Bevaringsstrategi for kystens kulturmiljøer

**Deltema:
Fraktefart og sjøfart**

**Deltema:
Sjøhus og naust**

**Deltema:
Fiske og fangst**

**Deltema:
Havner og strandsteder**

Deltema fraktefart og sjøfart og innsatsområdene

Fraktefart og sjøfart

Bevaring og sikring

Bruk og ombruk

Kunnskap og kompetanse

Opplevelse og formidling

Engasjement og deltagelse

Innhold i innsatsområdene

Bevaring og sikring

Istandsetting og vedlikehold

Skjøtsel av kulturmiljø og landskap

Klimatilpasning, brannsikring mv.

Bruk og ombruk

Tilpasning til fortsatt bruk

Tilrettelegging for ny bruk

Enøk og sirkulærøkonomi

Kunnskap og kompetanse

Dokumentasjon, kartlegging og forskning

Håndverkskompetanse

Rådgivningskompetanse

Eieres og forvalteres kompetanse

Opplevelse og formidling

Informasjon, historiefortelling og opplevelsesproduksjon

Tilrettelegging og besøksforvaltning

Kommunikasjon og markedsføring

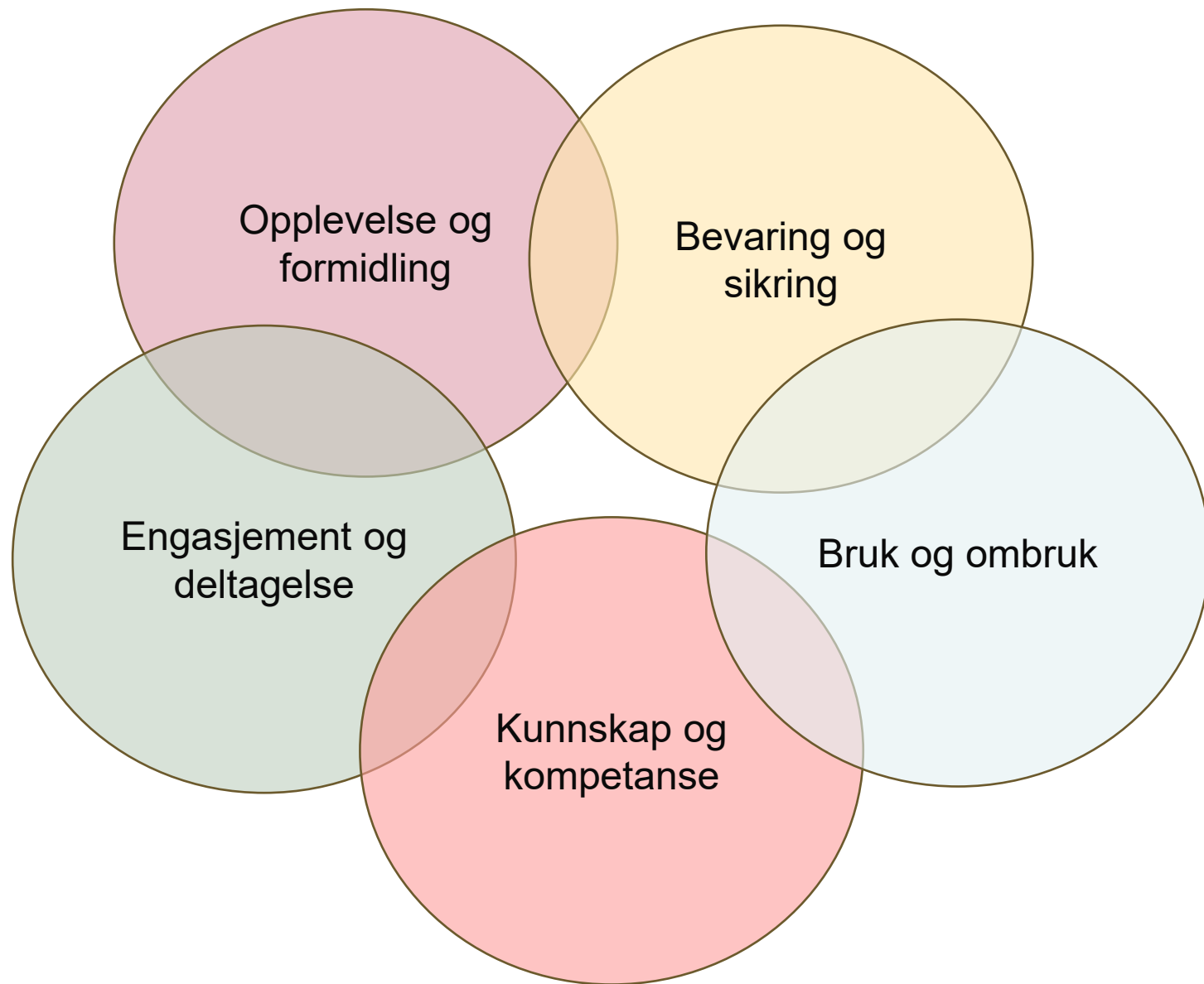
Engasjement og deltakelse

Involvering, medvirkning og deltakelse

Identitet og tilhørighet

Folkehelse
Demokrati

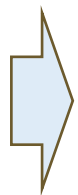
I praksis er dette knyttet sammen

Deltema

Utfordringer og muligheter

Innsatsområder

Tiltak, prosjekter og andre aktiviteter lokalt, regionalt og nasjonalt

Resultater

Eksempel: deltema «Havner og strandsteder»

Utfordrings- og mulighetsbilde:

- Den ytre kysten spesielt utsatt for klimapåvirkning
- Arkeologiske kulturminner i strandsonen eksponert for erosjon og fotturisme
- Brygger og kaianlegg går ut av bruk og forfaller
- Friluftsliv langs kysten er økende og gir nye muligheter
- Bredt sammensatt spekter av aktører har virksomhet langs kysten
- Mindre synlige spor og strukturer i strandsonen havner mellom ansvaret til ulike institusjoner

Innsatsområder

Bevaring og sikring

Bruk og ombruk

Opplevelse og
formidling

Engasjement og
deltakelse

Kunnskap og
kompetanse

Resultater:

- Flere kulturminner er sikret, bevart og tatt i bruk
- Etablert kunnskap om klimapåvirkning og mulige tiltak
- Økt tilgang til råd og veiledning
- Økt tilgang på håndverkskompetanse
- Bedre praksis innen bærekraftig besøksforvaltning
- Flere er engasjert i og bidrar til bevaring og utvikling i sitt lokalmiljø

Eksempel: deltema «Sjøhus og naust»

Utfordringer og muligheter

- Bygningene har gått ut av bruk, bygget for virksomhet som ikke eksisterer lenger
- Vi taper sjøhus og naust, bygninger som står igjen har dårlig tilstand
- Mange av bygningene ligger i attraktive områder for friluftsliv og rekreasjon
- Disse bygningstypene er svært utsatt for klimamessig slitasje
- Behov for kunnskap om muligheter og konsekvenser av bruksendring
- Behov for håndverkskompetanse, også for konstruksjoner under vann

Innsatsområder

Bevaring og sikring

Bruk og ombruk

Opplevelse og
formidling

Engasjement og
deltakelse

Kunnskap og
kompetanse

Resultater:

- Flere kulturminner er sikret, bevart og tatt i bruk
- Etablert kunnskap om klimapåvirkning og mulige tiltak
- Økt tilgang til råd og veiledning
- Økt tilgang på håndverkskompetanse
- Bedre praksis innen bærekraftig besøksforvaltning
- Flere er engasjert i og bidrar til bevaring og utvikling i sitt lokalmiljø

Eksempel: Levende kystkultur på Kvitsøy

Kvitsøy kommune i Rogaland vil bevare kulturmiljøene og bruke dem aktivt i samfunnsutvikling og verdiskaping

FOTO: TROND A. ISAKSEN, RIKSANTIKVAREN

Eksempel: Prosjektet «Levende kystkultur på Kvitsøy»

Innsatsområder

Bevaring og sikring

Bruk og ombruk

Kunnskap og kompetanse

Opplevelse og formidling

Engasjement og deltakelse

Tiltak

- «Kystens katedraler», sikring og bevaring av hummerparkene

- Byggeskikk-veileder
- «Kystens katedraler», nytt liv i hummerparkene.

- DIVE-analyse
- Dokumentasjon av kunnskap og læring av «Levende kystkultur på Kvitsøy»
- Dokumentasjon av hummerpark-historien

- Hummersafari i hummerparkene
- Besøksstrategi for bærekraftig reiselivsutvikling

- Besøksstrategi for bærekraftig reiselivsutvikling.

Eksempel: Maktens havn

Avaldsnes i Karmøy kommune i Rogaland. Avaldsnes kirke var et maktsenter, og her hadde blant annet Harald Hårfagre en av sine kongsgårder. Kartlegging og kunnskapsinnhenting har stått sentralt.

FOTO: ULF INGEMAR GUSTAFSSON, RIKSANTIKVAREN, 1, 2, INGER MARIE AICHER OLSRUD, RIKSANTIKVAREN 3, LENE BUSKOVEN, RIKSANTIKVAREN 4

Eksempel: Maktens havn på Avaldsnes

Innsatsområder

Bevaring og sikring

Bruk og ombruk

Kunnskap og kompetanse

Opplevelse og formidling

Engasjement og deltakelse

Tiltak

- Nytt og oppdatert kunnskapsgrunnlag for forvaltning av kulturmiljøet.
- Målrettet skjøtsel og vurdering av tilpasset arealbruk.
- Avbøtende tiltak, blant annet mot erosjon.

- Kartlegging av kulturmiljø i strandsone og vann.
- Bedre kjennskapen til kulturmiljøet.
- Kartlegging og metodeutvikling av forvaltningsmuseene med bidrag fra næringsaktørene Geopluss og Saga Subsea.

- Arkeologiske undersøkelser.
- Eksperimentelle undersøkelser/kartlegginger.
- Nytt utstyr, metodikk, og kompetanse fra subseanæringen.
- Gjennomføres et PHD-prosjekt.
- Ny bruk av eksisterende data.
- Bruk av store MBES-datasett, kjerneprøver, og LiDAR i tett skog.

- Utvikle tilbudet på Avaldsnes med ny og oppdatert kunnskap
- Vitenskapelig publikasjoner, utstillinger, skilting, tilrettelegging og egne pedagogiske opplegg.
- Formidling gjennom åpne dager, foredrag og vandringer.
- Kommunikasjonsarbeid rettet mot redaksjonelle og sosiale medier.

- Bred og inkluderende utvikling mot nye målgrupper.
- UU et viktig grep i den nye reguleringsplanen for Avaldsnes.

Eksempel: Uthavner i verdensklasse

Formidling og veiledning i uthavner langs kysten i Agder fylke

FOTO: TROND A. ISAKSEN, RIKSANTIKVAREN

Eksempel: Uthavner i verdensklasse

Innsatsområder

Bevaring og sikring

- Nye reguleringsplaner for flere av uthavnene
- Kompetanseheving hos planleggere, byggesaksbehandlere
- Samarbeid med kulturminnefondet om prioritering av søknader
- Andre tilskuddsordninger, til bevarings og rehabiliteringsarbeid
- Brannsikringstiltak

Kunnskap og kompetanse

- Nettverkssamlinger for kommunalt ansatte
- Hericoast, interregprosjekt om forvaltning av kystens kulturlandskap
- Kurs i plan- og bygningsloven
- Kurs for byggesaksbehandlere
- Landskapsanalyse for uthavnene
- Utarbeiding av veileder for uthavnene som besøksmål
- Utarbeiding av veileder for regulering
- Prosjektstøtteordningen for kystkultur, uthavner og europeisk kulturell rute
- Besøksforvaltning innenfor rammene av prosjektstøtteordningen (kommer)
- Følgeforskning innenfor rammene av prosjektstøtteordningen (kommer)
- Kurs for huseiere i vedlikehold og enkel istandsetting
- Utarbeiding av bygningsveileder for uthavn
- Prosjektstøtteordningen, og verdiskapingsarbeid

Opplevelse og formidling

- Deltakelse på folkemøter, politiske møter, historielag m.m.
- Skilting
- FoU-prosjektet «Opplevelse for alle», inkludert utvikling av taktile skilt (lydfiler)
- Diverse filmer og markedsføringsmateriale, noe i samarbeid med Visit Sørlandet
- Storymap, en digital fortelling om uthavnene i Agder
- Støtte til ulike lokale formidlingsprosjekter
- Prosjektstøtteordningen
- Samarbeid med VisitSørlandet og lokale reiselivsaktører
- Samarbeid med Visit Sørlandet om utvikling og markedsføring
- Verdiskapingsprosjektet «Vel i havn», utvikling av formidlingstiltak og utprøving av reiselivsprodukter

Engasjement og deltakelse

- Prosjektstøtteordningen for kystkultur, uthavner og kulturell rute, mobilisering av aktører og ideer for utvikling av reiselivsprodukter
- Andre tilskuddsordninger, mobilisering av aktører og ideer
- Diverse kurs og møtevirksomhet for
- Deltakelse og presentasjoner på ulike offentlige arrangement og seminar m.m.
- Medvirkning i ulike planprosesser
- Etablering og drift av et regionalt nettverk for kystkultur, innenfor prosjektstøtteordningen
- Lokale folkemøter i ulike uthavner
- Verdiskapingsprosjektet «Vel i Havn», samarbeid med lokale og regionale reiselivsaktører

Bruk og ombruk

- Støtte til opprettelse og utvikling av kulturhistoriske båtruter med verneverdige fartøy
- Prosjektstøtteordningen for kystkultur, uthavner og kulturell rute
- Stimulere til ny bruk av bebyggelse gjennom rådgivning og tilskuddsordninger

Bevaringsstrategier – struktur for rammeverk, tema, deltema og innsatsområder

Rammeverk for bevaringsstrategier

Tema

Eksempel: Kystens kulturmiljøer

Deltema

Eksempel: Fraktefart og sjøfart

Innsats-
område

Innsats-
område

Innsats-
område

Innsats-
område

Innsats-
område

Bevaring og
sikring

Bruk og
ombruk

Kunnskap og
kompetanse

Opplevelse og
formidling

Engasjement
og deltagelse